

Близнюк Ігор Леонідович,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3882-5790

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЦІЛЬОВИМ ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ (СТ. 210 КК УКРАЇНИ)

У статті відзначаються особливості здійснення роботи оперативними працівниками Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України з виявлення кримінальних та інших правопорушень, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів (ст. 210 КК України). Надається типовий перелік дій та технологія вивчення фінансово-господарських документів, які необхідно перевіряти працівникам Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, для отримання інформації про можливі кримінальні та інші правопорушення, пов'язані з нецільовим використанням бюджетних коштів.

Ключові слова: нецільове використання бюджетних коштів, публічні закупівлі, кримінальні правопорушення, розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів, капітальне будівництво, державні капітальні вкладення.

Своєчасне та ефективне виявлення злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів¹ (ст. 210 КК України), значною мірою залежить від швидкого та якісного проведення окремих оперативно-розшукових дій. Проведення пошукових заходів працівниками підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, напряду пов'язані з особливостями вчинення конкретного злочинного діяння щодо використання бюджетних коштів усупереч їх цільовому призначенню.

Пропонуємо типовий перелік та технологію вивчення фінансово-господарських документів, які оперативним працівникам необхідно перевіряти для отримання інформації про можливі злочини, пов'язані з нецільовим використанням бюджетних коштів.

¹ Предметом цього злочину мають визнаватися виключно бюджетні грошові кошти. Незаконне нецільове використання інших об'єктів державної або комунальної власності (приміщень, споруд, обладнання тощо) складу цього злочину не утворює і у передбачених законом випадках має кваліфікуватися як службові злочини за ст. 364 чи 365 КК. Також не відносяться до предмета злочину, передбаченого ст. 210 КК, позабюджетні грошові кошти; нецільове їх використання, за наявності вказаних у законі підстав, має кваліфікуватися як службові злочини за статтями 364 та 365 КК.

Використання бюджетних коштів усупереч їх цільовому призначенню – це витрачання їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, встановленим Законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет, виділеним бюджетним асигнуванням або кошторисам доходів і витрат. Нецільовим використанням бюджетних коштів є їх витрачання всупереч призначенням, що визначені для цих коштів відповідними кошторисами доходів і видатків, рішенням органів влади або укладеними з кредиторами договорами.

Склад злочину, передбаченого ст. 210 КК України, характеризується вчиненням одного з чотирьох діянь:

1. Використанням бюджетних коштів усупереч їх цільовому призначенню, тобто мета витрачання бюджетних коштів не відповідає:

- виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторисам доходів і витрат;
- бюджетним призначенням, що встановлені для цих коштів:

1) фінансування за рахунок бюджетних коштів тих видатків, що не передбачені видатковими статтями затвердженого бюджету відповідного рівня;

2) використання бюджетних коштів, що мали цільове спрямування, з іншою метою, тобто фінансування одних видатків за рахунок інших статей видатків;

3) спрямування державних капітальних вкладень на:

а) проведення усіх видів ремонтних робіт;

б) фінансування випуску та закупівлі промислової продукції, проведення її випробувань і сертифікації;

в) реалізацію заходів, пов'язаних із закупівлею сільськогосподарської техніки на умовах лізингу.

2. Використанням бюджетних коштів в обсягах, що перевищують затверджені межі видатків, зокрема:

- перебільшуються обсяг і вартість проведених робіт;
- придбання товарно-матеріальних цінностей за завищеною ціною;
- надмірно нараховується заробітна плата за виконані роботи, послуги тощо;
- списуються підзвітні суми на відрядження за фіктивними авансовими звітами та первинними видатковими документами (проїзні квитки, рахунки готелів тощо);
- перевитрачаються бюджетні кошти внаслідок завищення обсягів фактично виконаних робіт, послуг;

• перебільшуються асигнування у зв'язку з неправильним обрахуванням норм витрат тощо.

3. Недотриманням вимог щодо пропорційного скорочення видатків бюджету, як це встановлено чинним бюджетним законодавством, що може проявлятися у:

• неприйнятті рішення про скорочення видатків бюджету у разі зменшення надходжень до нього;

• прийнятті рішення про здійснення фінансування у попередньому обсязі;

• поширенні скорочення на всі видаткові статті бюджету, в тому числі захищені (тобто статті видатків бюджету, обсяг яких не може змінюватися при проведенні скорочення затверджених бюджетних призначень);

• неподанні керівником місцевого фінансового органу відповідній раді офіційного висновку про недовиконання доходної частини загального фонду місцевого бюджету;

- неприйнятті керівником бюджетної установи рішення про внесення змін до кошторису і плану асигнувань.

4. Недотриманням вимог щодо пропорційного фінансування видатків бюджетів усіх рівнів, що відбувається, зазвичай, у таких формах:

- фінансування у повному обсязі одних статей видатків при одночасному зменшенні або призупиненні фінансування за іншими статтями;
- недодержання строків фінансування видатків за окремими статтями, що призводить до виникнення і зростання заборгованості з виплати пенсій, заробітних плат, соціальної допомоги;
- перевищення або зменшення видатків бюджету в одному кварталі (місяці) за рахунок іншого періоду бюджетного року.

Тому з метою своєчасного викриття злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів (ст. 210 КК України), передусім слід перевірити відсутність таких фактів злочинного використання бюджетних коштів, як:

- витрачання бюджетних коштів за кодами економічної класифікації видатків, що не відповідають змісту проведеної операції;
- фінансування за рахунок бюджетних коштів видатків, взагалі не передбачених видатковими статтями затвердженого бюджету;
- фінансування одних статей затвердженого бюджету за рахунок інших статей видатків;
- направлення бюджетних коштів на банківські депозити;
- придбання за бюджетні кошти різноманітних активів (валюти, цінних паперів, іншого майна) з метою отримання прибутків або наступного продажу;
- здійснення за рахунок бюджетних коштів внесків у статутний фонд іншої юридичної особи чи надання їй благодійної допомоги тощо;
- використання бюджетних коштів з порушенням визначеного законодавчими актами порядку цільового використання;
- формування лотів у процесі проведених державних закупівель у “ручному режимі” під конкретного постачальника, застосування непрозорого принципу обрання постачальника та необґрунтованого ціноутворення у процесі проведення державних закупівель товарів, робіт, послуг;
- використання бюджетних коштів вітчизняними підприємствами, установами і організаціями, які фінансуються з бюджету незалежно від форм власності, на придбання обладнання, техніки, промислових та продовольчих товарів імпортного виробництва (а не вітчизняного товаровиробника);
- здійснення з відповідного місцевого бюджету видатків, які згідно з Бюджетним Кодексом мають проводитися з іншого бюджету;
- використання бюджетних коштів, отриманих як субвенції, не за цільовим призначенням;
- здійснення понаднормативного фінансування за рахунок бюджетних коштів, призначених для фінансування інших видатків;
- видання керівником бюджетної установи наказу про використання бюджетних коштів усупереч їх цільовому призначенню або в обсягах, що перевищують затверджені межі видатків;

- використання бюджетних коштів у обсягах, що перевищують затверджені межі видатків.

Так, *використання бюджетних коштів у обсягах, що перевищують затверджені межі видатків*, – це фінансування окремих або всіх видаткових статей бюджету в розмірах, що перевищують ті, які затверджено бюджетом. Таке фінансування може здійснюватися за рахунок додаткових, понад визначені, надходжень до бюджету внаслідок збільшення його доходної частини, а також за рахунок використання коштів, призначених на фінансування інших видатків бюджетів.

Як використання бюджетних коштів у обсягах, що перевищують затверджені межі видатків, треба розглядати, наприклад:

- ❖ збільшення бюджетних призначень по загальному та спеціальному фонду Державного бюджету України на оплату праці працівників бюджетних установ за рахунок зменшення інших видатків;

- ❖ збільшення бюджетних призначень по загальному та спеціальному фонду Державного бюджету України на капітальні видатки за рахунок зменшення бюджетних призначень на поточні видатки;

- ❖ затвердження кошторисів і планів асигнувань у сумі, що перевищує затверджені бюджетні призначення;

- ❖ здійснення видатків у сумі, що перевищує затверджені бюджетні призначення.

Порушення порядку проведення операцій з бюджетними коштами у великих розмірах, здійснене у формах, які у статті 210 КК прямо не передбачені (наприклад, закупівля товарів без проведення визначених законом процедур або з порушенням порядку їх проведення), має кваліфікуватися як злочин у сфері службової діяльності (ст. 364 КК).

Закінченням злочинного використання бюджетних коштів усупереч їх цільовому призначенню необхідно вважати в той час, коли відбудеться рух цих бюджетних коштів із бюджетного рахунку на поточний рахунок відповідного підприємства, про що свідчить відмітка штампу казначейства “Оплачено” та рух коштів на рахунках. Особа, надавши платіжне доручення до казначейства, розраховує на безперешкодне перерахування коштів отримувачеві, зазначеному в цьому документі.

Для того, щоб ефективно виявити злочин, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 210 КК, необхідно передусім перевірити, щоб:

- попередня оплата розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів за капітальними видатками та державними контрактами здійснювалась шляхом спрямування бюджетних коштів виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг (крім нерезидентів) на небюджетні рахунки, відкриті на їх ім'я в органах Державної казначейської служби у встановленому законодавством порядку, з подальшим використанням зазначених коштів виконавцями робіт, постачальниками товарів і надавачами послуг виключно з таких рахунків на цілі, визначені договорами про закупівлю товарів, робіт і послуг, з наданням підтверджувальних документів органам Державної казначейської служби для здійснення платежів.

При цьому у рішеннях Кабінету Міністрів України з питань використання бюджетних коштів, виконання загальнодержавних програм економічного і соціального розвитку, заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і

стримування воєнного вторгнення Російської Федерації в Україну в умовах воєнного стану, реалізації проєктів економічного і соціального розвитку України, державних цільових програм, державних програм соціальної допомоги, формування державного замовлення у разі необхідності можуть визначатися додаткові або інші умови попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти;

- розрахунки з оплати за договорами про закупівлю товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти, бюджетні зобов'язання за якими взяті на облік у Державній казначейській службі після 1 січня 2020 р., здійснювалися після повного виконання таких договорів (згідно з абзацом 3 п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1070 “Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти” [1]).

При цьому розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів у договорах про закупівлю товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти можуть передбачати попередню оплату в разі закупівлі:

- ❖ товарів, робіт і послуг за поточними видатками – на строк не більше трьох місяців;

- ❖ товарів, робіт і послуг за капітальними видатками та державними контрактами (договорами); періодичних видань – на строк не більше 12 місяців;

- ❖ товарів, робіт і послуг, що закуповуються за зовнішньоекономічними контрактами (договорами), укладеними на виконання міжнародних зобов'язань; товарів, робіт і послуг, що закуповуються для забезпечення національної безпеки та оборони держави; товарів, робіт і послуг, що закуповуються для забезпечення участі України у міжнародних, національних та всесвітніх виставкових заходах, – на строк не більше 24 місяців;

- на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, попередня оплата товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти, здійснювалась розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів з урахуванням особливостей, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 641 “Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” [2];

- розмір авансу, який перераховує замовник підряднику, якщо це передбачено договором (контрактом), не перевищував 30 відсотків вартості річного обсягу робіт у капітальному будівництві;

- використання підрядником одержаного авансу здійснювалось на придбання і постачання необхідних для виконання робіт матеріалів, конструкцій, виробів протягом трьох місяців після одержання авансу. По закінченню тримісячного терміну невикористані суми авансу мають бути повернені замовнику.

У процесі викриття кримінальних правопорушень, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів, оперативним працівникам передусім слід перевіряти дотримання розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів

законодавства щодо попередньої оплати товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти та необхідно звернути увагу на виконавців робіт, постачальників товарів і надавачів послуг, якими порушено умови договорів, укладених із розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів, діяльність яких координується через них та які отримують бюджетні кошти на виконання бюджетних програм, щодо попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти. Адже розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів не повинні здійснювати платежі з попередньої оплати виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг, якими порушено умови договорів щодо попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти, укладених із розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів у мережі безпосереднього головного розпорядника бюджетних коштів.

Отже, *найбільш ризикованими операціями при укладанні розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів договорів про закупівлю товарів, робіт і послуг з погляду можливих протиправних діянь, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів, є:*

- здійснення попередньої оплати виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг, якими порушено умови договорів щодо попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти, укладених із розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів у мережі безпосереднього головного розпорядника бюджетних коштів;

- несвоєчасне повернення або неповернення після закінчення строку, визначеного у договорі про закупівлю товарів, робіт і послуг, виконавцями робіт, постачальниками товарів і надавачами послуг невикористаних сум попередньої оплати та незастосування штрафних санкцій у разі невчасного повернення таких коштів.

У випадку здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів цих ризикованих операцій оперативним працівникам доцільно переконатися, щоб суми попередньої оплати за капітальними видатками та державними контрактами виконавцям робіт, постачальникам товарів і надавачам послуг (крім нерезидентів) були спрямовані на небюджетні рахунки, відкриті на їх ім'я в органах Державної казначейської служби у встановленому законодавством порядку, з подальшим використанням зазначених коштів виконавцями робіт, постачальниками товарів і надавачами послуг виключно з таких рахунків на цілі, визначені договорами про закупівлю товарів, робіт і послуг, з наданням підтверджувальних документів органам Державної казначейської служби для здійснення платежів!

При перевірці правомірності розрахунків за виконані роботи у капітальному будівництві (у сфері державних капітальних вкладень) та правомірності здійснення державних капітальних вкладень особливу увагу слід звернути, щоб:

- розрахунки за виконані роботи, поставлену продукцію та надані послуги в капітальному будівництві здійснювались за договірними цінами відповідно до укладених договорів (контрактів), вимог чинного законодавства України;

- розрахунки за виконані роботи, поставлену продукцію та надані послуги в капітальному будівництві проводились платежами за об'єкт у цілому або проміжними платежами (за етапи, черги будівництва, пускові комплекси або окремі види робіт, конструктивні елементи);

- розрахунки за виконані роботи, поставлену продукцію та надані послуги в капітальному будівництві здійснювались на підставі актів приймання виконаних робіт. Акти приймання-передачі виконаних робіт є документами, що підтверджують фактичний обсяг виконаних робіт (наданих послуг, придбаних матеріалів), їх вартість та належне виконання. Оплата за договором має здійснюватися на підставі отримання замовником належних результатів робіт за звітний період, якісно підготовленої звітної документації, підписання актів приймання-передачі виконаних робіт за звітний період та рахунку-фактури;

- кінцеві розрахунки в капітальному будівництві здійснювались у двотижневий термін після виконання і приймання всіх передбачених договором (контрактом) робіт та реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації або видачі сертифіката, в тому числі щодо пускових комплексів та черг;

- приймання та оплата робіт, виконаних субпідрядниками, здійснювались генеральним підрядником або замовником на підставі підписаних документів згідно з умовами договору (контракту);

- державні капітальні вкладення не спрямовувались на проведення усіх видів ремонтних робіт;

- у ході державних капітальних вкладень не здійснювалось фінансування випуску та закупівлі промислової продукції, проведення її випробувань і сертифікації (крім закупівлі дослідних зразків нової видобувної та прохідницької техніки, виробленої вітчизняними машинобудівними підприємствами, для реконструкції та технічного переоснащення державних вугледобувних підприємств);

- у ході державних капітальних вкладень не здійснювалась реалізація заходів, пов'язаних із закупівлею сільськогосподарської техніки на умовах лізингу;

- підприємствам, установам та організаціям державної і комунальної форми власності державні капітальні вкладення надавались на безповоротній основі, а підприємствам, установам та організаціям іншої форми власності – на умовах кредиту для фінансування капітального будівництва, проектні терміни якого не мають перевищувати трьох, а в окремих випадках – п'яти років.

З метою виявлення зловживань, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів, у ході проведення публічних закупівель товарів, робіт, послуг з метою своєчасного викриття завищення цін при придбанні замовниками товарів, робіт, послуг доцільно вивчити інформацію щодо відповідних публічних закупівель через електронну систему публічних закупівель Prozorro.gov.ua. Зокрема, особливу увагу слід приділити вивченню таких документів або інформації на сайті Prozorro.gov.ua:

- річний план закупівель замовника товарів, робіт, послуг, що є визначальним документом при формуванні закупівель, який спрямований на завчасне повідомлення учасників ринку про потреби замовника з метою планування виробництва та прогнозованості діяльності. Проведення закупівель, які не передбачені річним планом закупівель замовника, – заборонено!

- оголошення про проведення конкурсних торгів;

- протоколи засідань комісії замовника з питань визначення доцільності закупівлі товарів, робіт, послуг щодо капітального будівництва, модернізації, розширення, капітальних інвестицій, реконструкції, технічного переоснащення

діючих підприємств, об'єктів виробничого і невиробничого призначення, пускових комплексів;

- інформація про процедуру публічних закупівель, де проаналізувати відомості щодо дати оприлюднення оголошення про проведення торгів, оскарження умов закупівлі, кінцевого строку подання тендерних пропозицій, дати початку торгів, очікуваної вартості предмета закупівлі, виду тендерного забезпечення;

- інформація про предмет закупівлі;
- інформація про учасників торгів.

Оперативним працівникам доцільно перевірити за ЄДРПОУ учасників торгів в ЄДР на порталі Міністерства юстиції України, проаналізувати інформацію щодо адреси їх реєстрації², про пов'язаних із учасником торгів осіб, структуру власності учасника торгів до кінцевого бенефіціарного власника (контролера) для встановлення можливих зв'язків учасника торгів із замовником. Особливу інформацію приділити перевірці переможця публічних торгів;

- умови оплати укладеного договору за результатами торгів (порядок здійснення розрахунків);

- тендерна документація;
- критерії вибору переможця торгів (перевірити відповідність переможця торгів кваліфікаційним критеріям);

- протокол розгляду тендерних пропозицій учасників торгів з інформацією про підстави відхилення;

- реєстр отриманих тендерних пропозицій;
- протокол розкриття тендерних пропозицій;
- повідомлення про намір укласти договір;
- укладений договір з переможцем торгів.

У фінансовому плані замовника торгів доцільно ретельно проаналізувати такі його розділи:

- основні фінансові показники;
- формування фінансових результатів замовника;
- розрахунки з бюджетом, зокрема розподіл чистого прибутку;
- рух грошових коштів замовника торгів, зокрема рух коштів у результаті операційної діяльності (надходження грошових коштів від операційної діяльності, витрачання грошових коштів від операційної діяльності);

- капітальні інвестиції;
- кредитна політика;
- витрати на оплату праці;
- чинні фінансові зобов'язання;

² Нерідко компанії-переможці торгів, проведених замовниками, мають фіктивну адресу реєстрації та фіктивних власників, можуть бути зареєстровані в житловому будинку, власник якої не надавав згоду на реєстрацію та не володіє інформацією про зазначену компанію, а записані бенефіціарні власники компанії взагалі не мають відношення до цієї компанії. Такі компанії фактично не мають ні офісу, ні власників, ні кваліфікованого персоналу чи матеріальної бази. У подальшому бюджетні кошти, які виділені на закупівлю ТМЦ та виконання будівельно-монтажних робіт, можуть бути виведені на рахунки фірм з ознаками конвертаційного центру для конвертації у готівку та її розподілення між учасниками злочинної схеми з «вимивання» державних коштів.

- інформація щодо отримання та повернення залучених коштів;
- витрати, пов'язані з використанням власних службових автомобілів (у складі адміністративних витрат);
- витрати на оренду службових автомобілів (у складі адміністративних витрат);
- джерела капітальних інвестицій;
- капітальне будівництво;
- укладені договори замовника з контрагентами на виконання відповідних робіт, постачання товарів, надання послуг.

Якщо роботи виконавцем (підприємством (контрагентом замовника)) належним чином не виконані, а за даними бухгалтерського обліку за цим договором обліковується дебіторська заборгованість на певну суму (як передоплата на виконання робіт тощо), то це фактично свідчить про *приховане кредитування замовником певних компаній*. Адже замовник міг не здійснювати передоплату за договором, якщо роботи не виконувались, та розірвати укладений договір, оскільки, як правило, договір може бути розірвано за ініціативи однієї із сторін у разі, якщо інша сторона ухиляється від виконання або належного виконання прийнятих на себе зобов'язань за договором.

При цьому слід мати на увазі, що у випадку прийняття управлінського рішення у замовника щодо продовження строку договору з контрагентом, який ухиляється від його виконання, може мати місце умисне недоотримання замовником доходів від нарахованих штрафних санкцій, а також здійснення фактичного кредитування комерційних структур – контрагентів.

Слід перевірити, щоб виконання робіт для замовника, наприклад, щодо капітальних інвестицій, здійснювалось відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 03.10.2012 № 899 “Про порядок здійснення витрат суб'єктами господарювання державного сектору економіки у разі незатвердження (непогодження) річних фінансових планів у встановленому порядку” [3], тобто на основі затвердженого в установленому порядку щорічного фінансового плану замовника.

Суб'єкти господарювання державного сектора економіки у разі незатвердження (непогодження) річних фінансових планів у встановленому порядку:

а) можуть здійснювати витрати, які безпосередньо пов'язані з організацією їх діяльності, при цьому забороняється здійснювати витрати на:

- капітальні інвестиції (за винятком випадків, рішення щодо яких прийнято Кабінетом Міністрів України);
- придбання та оренду легкових автомобілів;
- маркетингові та інформаційно-консультаційні послуги;
- консалтингові послуги;
- страхування (крім витрат на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, обов'язкове страхування та страхування відповідно до міжнародних договорів);
- представницькі заходи;
- виробництво та розповсюдження реклами;
- благодійну, спонсорську та іншу допомогу;
- відрахування до резерву сумнівних боргів;

б) не можуть здійснювати продаж, списання державного майна, виплату винагороди (премії) керівникам.

Зазначені обмеження діють на період до затвердження (погодження) в установленому порядку річного фінансового плану замовника.

У свою чергу, про фальсифікацію фінансової звітності та порушення фінансово-бюджетної дисципліни у замовника торгів можуть свідчити такі факти:

- відсутність супроводжуючої документації для підтвердження бухгалтерських проводок;
- суттєві коригування у фінансових звітах;
- первинні документи складені нерозбірливим почерком;
- наявність можливості вносити зміни до бухгалтерських даних минулих періодів;
- форма транзакції не відповідає її суті;
- численні договори нижче лімітів, перевищення яких вимагає проведення тендеру;
- відсутність можливості зіставити фактичну наявність активів з обліковими даними про ці активи;
- відсутність системи зберігання супроводжуючої документації в паперовому та електронному вигляді.

Варто звернути увагу на процедуру проведених торгів замовника товарів, робіт, послуг: якщо превалюють закупівлі за неконкурентною процедурою, особливо якщо ці закупівлі відбувались зі складанням звіту про договір (тобто це торги з одним учасником), то необхідно залишити більше часу на перевірку цих торгів на відповідність чинному законодавству.

Так, згідно з чинним законодавством (Законом України “Про публічні закупівлі” [4]) до конкурентних процедур закупівлі відносяться лише здійснення конкурентного відбору учасників за процедурами закупівлі відкритих торгів, торгів з обмеженою участю та конкурентного діалогу.

Найбільш корупційно ризикованими є публічні закупівлі за неконкурентними процедурами – допорогові закупівлі, процедура звітування про укладений договір, переговорна процедура. Однією з причин застосування переговорних процедур є торги, які не відбуваються двічі через недостатню кількість допущених учасників. У результаті у замовника з’являється право, згідно із Законом України “Про публічні закупівлі” [4], здійснити пряме укладання договору з єдиним учасником.

Для викриття фактів штучного створення дискримінаційних вимог до учасників торгів з боку замовника з метою проведення дискваліфікації окремих їх учасників для надання перемоги у торгах “своїм”, пов’язаним компаніям та нецільового використання бюджетних коштів особливу увагу слід звернути на надмірні вимоги до учасників; великий обсяг надання довідок та інших документів учасником, які не мають прямого відношення до якості продукції; вимоги надання погоджень, листів-підтверджень; надмірно деталізовані вимоги до продукції та інші формальні вимоги, які не мають визначального впливу на якість запропонованої продукції.

При цьому необхідно наголосити, що передумови щодо нецільового використання бюджетних коштів та участі в тендерах замовника фіктивних та

посередницьких суб'єктів господарювання створюються безпосередньо самими тендерними комітетами замовника при формуванні конкурсної документації, тому саме вивченню цієї документації слід приділити найбільшу увагу.

Отже, на основі розгляду особливостей виявлення кримінальних та інших правопорушень, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів (ст. 210 КК України), слід наголосити, що незважаючи на достатньо скоординовану державну політику щодо протидії кримінальним правопорушенням у бюджетній сфері, їхній рівень залишається досить значним, тому доцільно приділити першочергову увагу розробленню нових підходів до розслідування нецільового використання бюджетних коштів, спричиненого процесами інформаційної глобалізації, унаслідок якої кардинально видозмінюються механізми вчинення зазначеного вище злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти: постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1070. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.06.2022).
2. Про встановлення карантину та запровадження посиленних протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.06.2022).
3. Про порядок здійснення витрат суб'єктами господарювання державного сектору економіки у разі незатвердження (непогодження) річних фінансових планів у встановленому порядку: постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2012 № 899. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.06.2022).
4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 11.06.2022).
5. *Лилик В.А.* Методика розслідування нецільового використання бюджетних коштів, виділених на роботу з відходами: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2019. 239 с.

REFERENCES

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy: "Deiaki pytannia zdiisnennia rozporiadnykamy (oderzhuvachamy) biudzhetykh koshtiv poperednoi oplaty tovariv, robit i posluh, shho zakupovuiutsia za biudzhetni koshty". "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of prepayment of goods, works and services purchased with budget funds by managers (recipients) of budget funds from December 04 2019, No. 1070". URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-%D0%BF#Text> (Date of Application: 11.06.2022) [in Ukrainian].
2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy: "Pro vstanovlennja karantynu ta zaprovadzhennia posylenykh protyepidemichnykh zakhodiv na terytorii iz znachnym poshyrenniam hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2". "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the establishment of quarantine and the introduction of enhanced anti-epidemic measures in the territory with a significant spread of the acute respiratory disease COVID-19 caused by the SARS-CoV-2 coronavirus" from July 22 2020, No. 641". URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2020-%D0%BF#Text> (Date of Application: 11.06.2022) [in Ukrainian].
3. "Pro poriadok zdiisnennia vytrat subiektamy hospodariuvannia derzhavnoho sektoru ekonomiky u razi nezatverdzhennia (nepohodzhennia) richnykh finansovykh planiv u vstanovlenomu poriadku". "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the procedure for expenditure by economic entities of the state sector of the economy in the event of non-approval (disapproval) of annual financial plans in the prescribed manner" from October 03 2012, No. 899". URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-2012-%D0%BF#Text> (Date of Application: 11.06.2022) [in Ukrainian].

4. Закон України “Про публичні закупівлі”. “Law of Ukraine “About public procurement” from December 25 2015, No. 922-VIII”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (Date of Application: 11.06.2022) [in Ukrainian].

5. *Lylyk V.A.* (2019). *Metodyka rozsliduvannya neciliovoho vykorystannia biudzhetykh koshtiv, vydilenykh na robotu z vidkhodamy*. “Methods of investigation of misuse of budget funds allocated for waste management”. Doctor’s thesis. Lviv. 239 p. [in Ukrainian].

UDC 343.973

Blyzniuk Ihor,
Candidate of Juridical Sciences, Senior Research Officer,
Chief Researcher, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0003-3882-5790

PECULIARITIES OF DETECTION OF CRIMINAL AND OTHER OFFENSES RELATED TO MISUSE OF BUDGETARY FUNDS (ARTICLE 210 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

The article defines the specifics of the work carried out by operational officers of the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine to identify criminal and other offenses related to the misuse of budgetary funds (Article 210 of the Criminal Code of Ukraine). The author offers a checklist and the technology of studying financial and economic documents, which must be checked by employees of the Strategic Investigation Department of the National Police, who carry out investigative activities in order to obtain information about possible criminal and other offenses related to the misuse of budgetary funds. Along with this, the article reveals in detail the composition of the crime under Art. 210 of the Criminal Code of Ukraine, which is characterized by the commission of one of four acts, as well as the interpretation of the concepts “use of budgetary funds contrary to their intended purpose” and “use of budgetary funds in excess of the approved spending limits”.

At the same time, in the article, the author gives a list of the most risky operations when the managers (recipients) of budgetary funds conclude contracts for the purchase of goods, works and services in terms of possible illegal acts related to the misuse of budgetary funds. Matters of checking the legality of payments for work performed in capital construction (in the sphere of state capital investments) and the legality of state capital investments have not been left unchecked.

The authors pay special attention to the methodology for identifying abuses related to the misuse of budgetary funds in the course of public procurement of goods, works, services in order to timely expose overpricing when customers purchase goods, works, services. The author defines the most corruption-risk public procurement, which includes procurement under non-competitive procedures – expensive procurement, the procedure for reporting on the concluded contract, the negotiation procedure. In order to identify the facts of the artificial creation of discriminatory requirements for bidders by the customer in order to disqualify individual participants

in order to provide victory in the bidding to “their”, related companies and misuse of budgetary funds, the article proposes appropriate recommendations.

Concluding the article, the author notes the importance of solving priority tasks to develop new approaches to the investigation of misuse of budgetary funds, caused by processes of information globalization, which fundamentally change the mechanisms of committing this crime.

Keywords: misuse of budgetary funds, public procurement, criminal offenses, administrators (recipients) of budgetary funds, capital construction, public capital investments.

Отримано 17.06.2022